

Doch meestal gebruikt men de woorden speculeren en speculatie in meer toegespitsten zin. Men bedoelt er dan mee min of meer gewaagde ondernemingen, waartoe men zich door de mogelijkheid van groote winsten laat verlokken.

Zoo gezien, zitten er in het begrip speculatie drie elementen, die voor haar zedelijke bevoordeling, en dus voor de beantwoording van onze vraag, van beteekenis zijn.

Dat zijn: 1e. de zucht naar buitensporige winst; immers naar een winst, die buiten verhouding staat en van het bezit, dat men er voor opoffert, en van den arbeid, dien men er voor verricht; 2e. het kansspel, d.w.z. dat men, bij gemis van verwachtingen die op redelijke gronden steunen, in de toekomst van zijn handeling zich afhankelijk stelt van volkomen of zoo goed als volkomen onzekere mogelijkheden; en 3e. dat men, zonder hooger motief dan zucht naar gewin, voor een deel van zijn goed het gevaar oproept van verloren te gaan.

En nu schijnt het me buiten tegenspraak, dat elke handeling, die deze drie elementen in zich draagt, een christen volstrekt ongeoorloofd zijn.

Wat het eerste betreft — het is in strijd met den eisch van Gods heilige wet, dat onze waardeering van en onze verhouding tot het stoffelijk goed, zal worden beheerscht en geregeld door de liefde tot onzen God, door de heilige naasten, en door de heilige zelf-liefde. Want dat is alle heilzucht. Reden, waarom het Woord onzes Gods zoo rusteloos tegen alle hebzucht, en dan het meest tegen de hebzucht in den vorm van geldzucht — haar bedoelt de Schrift overal waar onze St. vert. het woord „geldgierigheid“ heeft — waarschuwt.

Wat het element van kansspel aangaat, dat er in alle speculatie schuilt, dat is, evengoed als het dobbel- en lotto-spel, een loslaten van den Vader in de hemelen, om de hand te reiken aan de heidensche godin „Fortuna“.

En wat eindelijk betreft het derde element: het zonder hooger motief in de waagschaal stellen van z'n bezit — daar schuilt de dubbele zonde in van gering-schatting van Gods gave, en van verzoeking van onzen God zelven.

En daarmee is het pleit voor elk christen beslist. Want alle uitvluchten en excepties, die men hier maakt met een beroep op gewoonte, levens- en werkkering, enz. houden voor wie inderdaad christen is, op, zodra het Woord van zijn God gesproken heeft. En het ware voor de eere van den christennaam beter, óók veiliger voor hen-zelfen, zoo zij, wien deze regel te strak en deze band te knellend is, ophielden zich christenen te noemen. Laat hen de eerlijkheid betrachten van te willen heeten naar wat ze inderdaad zijn. En dan mogen ze zich noemen zooals ze willen, als ze van den heerlijken en heiligen christennaam maar afblijven.

Intusschen — en daar dacht ik aan, toen ik zei te vreezen, dat m'n antwoord wel niet ten volle bevredigen zou — daarmee zijn de vragen en moeilijkheden, waarvoor wie God vreest ten opzichte van het kwaad, waarover wie het hier hebben, niet opgelost.

Want nu komt de vraag, waar, in de richting waarin het ligt, het speculeren begint.

Wanneer hebben we in den prikkel, die ons in den handel drijft te doen — niet meer met de onzondige begeerte naar betamelijke winst, als loon van arbeid en afstand van bezit, maar met hebzucht? Waar begint te midden van de vele „onbekenden“ waarmee we in alles, vooral in den handel te doen hebben, het kansspel, en tot hoever behoudt het kinderlijk geloof in Gods voorzienig bestel het veld? Waar ligt de grens tusschen christelijken moed in ons ondernemen, en het roekeloos in gevaar brengen van wat de Heere ons toevertrouwd?

Dat zijn die bekende vragen naar de grenzen tusschen het geoorloofde en het verbodene, die overal opkomen, en die door niemand voor allen, en zelfs niet door allen voor één enkele zijn te beantwoorden. Die moet elk christen, bij het licht van Gods Woord en onder gebed om de verlichting en de leiding des Heiligen Geestes, voor zichzelf oplossen. De moeilijke, maar eervolle taak — en wier vervulling niet het minst dient tot volmaking van den mensch Gods en tot zijn toerusting tot alle goed werk — waartoe Gods vrijgemaakte kinderen geroepen zijn.

Laat er ons niet voor terugschrikken. Naast de vermaning: „Beproeft alle dingen, onderzoekende wat de goede en welbehagelijke wil Gods zij“, gaat de belofte: „Ik zal mijnne wetten schrijven in hun binnenste“, en „Indien iemand wijsheid ontbrekt, dat hij ze van God begeere en zij zal hem geschenken worden“.

V.

K. F.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Lijn en richting.

Het moet meer dan één, die belangstelt in de zaken van ons onderwijs opgevallen zijn, dat er allerwege een roepen wordt gehoord om verbouwing aan de stichting, die „ons Christelijk onderwijs“ heet.

Het is gelukkig, dat die roep wordt vernomen.

Nu — na de pacificatie — zou stilstand in 't minst kunnen zijn.

En het is een voorrecht, dat men allerwege kan waarnemen de activiteit, die er is bij de mannen en vrouwen, die ons onderwijs — zoowel het M. O. als het M. U. L. O. en Lager — dienen. In boek en blad, in referaat en brochure, in studie en opstel komt 't het bewijs toe, dat men belang stelt in de toekomst onzer school en dat men bouwsteenen wil aandragen voor het goedgezels nog af te werken monument van Gods genade en van broedertrouw.

Kostelijke bijdragen voor ons Christelijk schoolwezen en voor onze gereformeerde opvoeding werden trouwens ook vroeger reeds geleverd. Het „Paedagogisch Tijdschrift voor het Chr. Ond.“, „de School met den Bijbel“, „het Christelijk Schoolblad“, om maar niet meer te noemen, gaven jaren lang reeds kostelijke vruchten van studie en praktische ervaring.

Onder den druk werd dat werk veelal gehoren.

En hoewel het werk er hetzelfde om is — onze dankbaarheid en waardeering stijgt er ongetwijfeld door.

Nu zullen we dan verder moeten bouwen.

* * *

Maar dan dringen zich al dadelijk eenige principiële vragen aan ons op.

Een vraag van principieel-methodischen aard moet hier wel ter eerster instantie worden beantwoord.

Men kan n.l. nu zeggen: we moeten verder. En om verder te komen is vóór alle dingen noodig, dat we nieuwe inzichten ontvangen. Dat we zien het goede, dat anderen geven, en dat overnemen.

Dat we thetisch te werk gaan en met machtige visie, vanuit één centrale gedachte, het totaal onzer beschouwingen afwerken.

Maar men kan ook een andere houding aannemen.

Men kan óók zeggen: zie eens, we moeten datgene wat we hebben zien als een kostelijk goed. We moeten onze goederen, die we bezitten, veilig stellen tegen de aanvallen van buiten. En zorgen, dat we allen, die zich aan ons onderwijs verbonden weten, in het bezit stellen van het vele, dat we hebben. Laten we bewaren.

Dan er is ook nog een derde weg.

Die van het éénedoen, maar het andere niet nalaten.

Laten we ons toch wel rekenschap geven van het groote belang van deze kwesties, juist in dezen tijd.

Er is schier geen terrein, waarop zooveel meeningen, ook onder onze menschen, botsen, dan op dat van de opvoeding.

Nu is het onbroederlijk niet alleen, maar ook onwetenschappelijk, om niet eerlijk die veelheid van meeningen te erkennen; om ze niet ernstig te toetsen.

Maar vóór we werkelijk verder bouwen kunnen, zal er omtrent deze grondgedachten ten onzent toch eensgezindheid moeten zijn. Hoe kan men bouwen op een fundament, dat geen eenheid is?

Want zeker we moeten bouwen.

Maar daartoe is ook noodig, dat we kritisch ons instellen tegenover allerlei geest van den tijd en tegenover allerlei vrijgeesterij, die zich als de hoogste wetenschap aan ons aandient. Juist toch op het terrein van de opvoeding, dat weer verbonden is aan dat van de zielkunde, van de geloofsleer, van de algemeene wijsbegeerte en zoo voorts, komen zoo gemakkelijk vreemde gasten een plaatsje vragen. Men sikt er zoo genoegelijk het nieuwe, dat zich als het andere en betere aandient.

Er zijn meermalen beweringen gedaan, die men ook in onzen kring kritiekloos overnam, terwijl toch — óók kritiekloos — vroeger in denzelfden kring precies het tegenovergestelde werd beweerd. Ik bedoel nu geen strijd te ontketenen. Ook geen debat te openen. Maar ik wijs er slechts op. Wie meeleeft kan de voorbeelden zoo maar noemen.

Zóó is echter het bouwwerk in gevaar.

Het gaat niet aan, dat er omtrent de grondlijnen absoluut onderscheiden opvattingen bestaan, terwijl er met den bovenbouw wordt gewerkt, indien niet tegelijkertijd ook de eenheid ten opzichte van die fundamentele kwesties wordt gezocht.

Dan iets anders.

Door sommigen in onzen tijd wordt het betoogd: wanneer iemand als Scheler h.v. niets voor ons heeft, behooven we ook niet over hem te praten. Zoo is het h.v. mij verweten, dat ik in mijn referaat over „De tucht op school naar Ger. beginsel“ zulk een breede plaats aan diens theorie had gewijd, om dan tot de conclusie te komen, dat Scheler ons ten opzichte van de tucht niets had te zeggen.

Men zegt: waarom geeft ge dan zooveel aandacht aan hem?

Zulk een vraag wekt niet geringe verbazing.

Voorat bij iemand van Gereformeerde confessie.

Wanneer men ziet, hoeveel aandacht in het werk van anderen gewijd werd aan de bestrijding van hen, die zich wederrechtelijk een plaats wilden veroveren op ons erf; wanneer we zien welk een plaats polemieken en apologetiek inneemt in het werk van onze oudere en jongere voormannen, dan vraagt

men zich af, wat men met een dergelijke bewering bedoelt.

Of mag iemand alleen maar een schijnvrouwen maar in gevaarlijken wijsgeer behandelen op ons erf, wanneer hij het voor een deel met hem eens is?

Toch zeker niet?

Zie, ook de afweer van het kwaad, dat dreigt, moet onze volle aandacht hebben.

Ook daaromtrent moet onder ons zekerheid bestaan.

* * *

En eerst wanneer we aan dien arbeid van het consolideren van het bestaande bezig zijn, hebben we recht ook met het andere: met den verbouwing, te beginnen.

En dan moet dat werk met alle kracht, en tegelijk met alle voorzichtigheid worden aangevat en doorgezet.

Met alle kracht.

Wanneer we h.v. zien, hoever in sommig opzicht onze Roomsche landgenooten al zijn gevorderd, dan kunnen we wel eens even jaloeersch zijn. Daar is organisatie en werkverdeling; daar is wijsgerige en praktische arbeid; daar is de ernstige poging om op eenmaal vastgestelden basis verder te gaan.

Zoo moet het ook bij ons worden.

Maar dan met voorzichtigheid ook.

Ook bij de Roomschen moest men soms erkennen wat te weinig kritisch te zijn geweest. Dat gaf dan achteraf moeite. En er is somwijlen meer dan enkel verspilling van tijd en arbeidskracht. Door te weinig kritisch zich te stellen tegenover de vele stroomingen van den tijd heeft men gevaar, anderen aan dien stroom over te geven.

Deze voorzichtigheid nu hebbe niet een zeker conservatisme als leidster, maar dege kennis der principia, en liefde tot de eenmaal beliden beginselen. En deze voorzichtigheid sijn mede voort uit écht wetenschappelijke zin.

Zóó alleen kan er in onzen arbeid lijn en richting blijven.

* * *

Dat nu bij het handelen over een onderwerp in den kring van meer eenvoudigen als vanzelf op den voorgrond staat het spreken over datgene, waarin eenheid moet worden verkregen, zal duidelijk zijn.

Immers daar is men op bekend terrein voor de meesten, die meeleven. De vragen, die een zekere tegenstelling in het leven riepen, interesseeren dezulken. En zij hebben er over nagedacht. Bovendien heeft men daar het volk, dat tenslotte de drager is van de groote beginselen, het volk, dat steeds zal moeten kennen datgene, dat ons verdere werk draagt. Zal dat volk niet vreemd blijven van ons werk, dan kan het juist bij het tot eenheid komen omtrent de eerste principia onschatbare diensten bewijzen.

Er leeft onder ons volk ten dezen meer gezond oordeel en principieel inzicht dan velen schijnen te denken.

En voor anderen, die meer tot de zogenaamde „intellectuelen“ behooren, voor onderwijzers en hen, die onmiddellijk met het onderwijs annex zijn, kan af en toe de verderbouw worden ontwikkeld. En zij kunnen het verkregene weer verder brengen.

Mits nu voor dat andere in dien kring belangstelling zij.

En... indien de richting en de lijn wordt gehandhaafd.

Want liever willen we nog tientallen van jaren blijven stilstaan — en waarlijk we hebben nog heel veel, dat zeer velen niet kennen — dan iets loslaten van ons kostelijk gereformeerd beginsel!

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Een humoristische roman.

In ons vorige artikel handelden we over een nieuwen Duitschen roman, die, als vertegenwoordiger van een zekere richting, onze aandacht verdiende. Met dit boek („Helmuth Harrington“ van Dr. H. Papert) werd ons een andere vertaling uit het Duitsch ter bespreking gezonden, die ook tot een bepaald type behoort en daarom in deze rubriek vermelding waard is. We bedoelen de vertaling van Alice Berend's roman: Laura Hempel (vertaald door Christine Oudemans¹⁾).

In verband met een ander boek van dezelfde Schrijfster („De reis van Sebastiaan Wezel“) spraken we eerder reeds terloops over den humoristischen roman van Duitsch type. Het kan echter z'n waarde hebben, als we nog eens op die bespreking terugkomen en ietwat uitvoeriger dit roman-soort bezien, vooral nu de gestadige vermeerdering het tot een literatuur-uiting van algemeenen aard maakt.

Bij onderscheiden gelegenheden schreven we over den humor als verschijnsel in de literatuur. Daarbij legden we allen nadruk er op, dat de echte humor uit verschillende elementen bestaat, die elk voor zich tot hun volle recht moeten komen, zal van humor sprake kunnen zijn. Want niet het komieke, noch het grappige zijn de hoofdtrekken van

¹⁾ Uitg. van A. G. Schoonderboek, Laren.